

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kümnes koda)

30. aprill 2025*

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused
tarbijalepingutes – Välisvaluutapõhine laenuleping – Artiklid 6 ja 7 – Lepingutingimus, millega
valuutarisk jäetakse tarbija kanda – Lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamise tagajärjed –
Lepingu kehtetus – Lepingu tervikuna tühistamise tagajärjed

Kohtuasjas C-630/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Kúria (Ungari kõrgeim kohus) 26. septembri 2023. aasta
otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 17. oktoobril 2023, menetluses

ZH,

KN

versus

AxFina Hungary Zrt.,

EUROOPA KOHUS (kümnes koda),

koosseisus: koja president D. Gratsias, kohtunikud E. Regan ja B. Smulders (ettekandja),

kohtujurist: D. Spielmann,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- ZH ja KN, esindaja: *ügyvéd* L. Marczingós,
- AxFina Hungary Zrt., esindaja: *ügyvéd* G. Stanka,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér ja K. Szíjjártó,
- Euroopa Komisjon, esindajad: P. Kienapfel ja Zs. Teleki,

* Kohtumenetluse keel: ungari.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 1 lõiget 2, artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt ZH ja KNi (edaspidi koos „kaks tarbijat“) ning teiselt poolt AxFina Hungary Zrt. (edaspidi „AxFina“) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab AxFina ja ZH vahel sõlmitud välisvaluutas nomineeritud liisingulepingus sisalduva valuutariski tingimuse (edaspidi „valuutariski tingimus“) väljajätmise õiguslikke tagajärgi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 93/13 kahekümne esimeses ja kahekümne neljandas põhjenduses on märgitud:
„liikmesriigid peaksid tagama, et müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi ning et juhul, kui selliseid tingimusi on siiski seatud, ei oleks need tarbijale siduvad ning leping oleks kõnealustel tingimustel lepinguosalistele siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata, ilma et see sisaldaks ebaõiglasi tingimusi;
[...]
liikmesriikide kohtutel või haldusasutustel peavad olema piisavad ja tõhusad vahendid, et ebaõiglaste tingimuste seadmist tarbijalepingutes takistada“.
- 4 Direktiivi artikli 1 lõikes 2 on sätestatud:
„Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või [Euroopa Ü]hendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.“
- 5 Direktiivi artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:
„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglaste tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.“

6 Direktiivi artikli 7 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

Ungari õigus

Endine tsiviilseadustik

7 1959. aasta IV seaduse tsiviilseadustiku kohta (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „endine tsiviilseadustik“) on §-s 209/A sätestatud, et ebaõiglased tingimused, mis sisalduvad tarbijalepingutes tüüptingimustena või mille müüja või teenuste osutaja on ühepoolset, eelnevalt ja eraldi kokku leppimata kehtestanud, on tühised. Selle § 209/A kohaselt saab tühisusele tugineda üksnes tarbija kasuks.

8 Endise tsiviilseadustiku § 237 lõike 1 kohaselt tuleb kehtetu lepingu korral taastada olukord, mis valitses enne selle lepingu sõlmimist.

9 Selle tsiviilseadustiku § 237 lõikes 2 on sätestatud:

„Kui enne lepingu sõlmimist kehtinud olukorda ei ole võimalik taastada, tunnistab kohus lepingu kehtivaks kuni kohtuotsuse tegemiseni. Kehtetu lepingu võib tunnistada kehtivaks, kui kehtetuse aluseks olev asjaolu on võimalik kõrvaldada, eriti heade kommete vastaselt sõlmitud lepingute puhul, kui on võimalik kaotada ebaproportsionaalne eelis, mille tõttu lepingus kokku lepitud vastastikuste kohustuste maht on tasakaalust väljas. Neil juhtudel tuleb määrata, et võimalik vastusooritusest jäänud sooritus tagastataks.“

10 Nimetatud seadustiku § 361 lõikest 1 tuleneb, et iga isik, kes on saanud teise isiku arvelt varalise eelise, on kohustatud selle soodustuse tagasi maksma.

11 Sama seadustiku § 363 kohaselt „[kohaldatakse] rikastumisega seotud varaliste hüvede tagastamisele eeskirju, mis käsitlevad õigusvastast omandamist [...]; isik, kes on kohustatud hüvitist maksma, võib nõuda asjaga seotud vajalike kulutuste hüvitamist“.

Seadus DH1

12 2014. aasta XXXVIII seaduse, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediitiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény) (edaspidi „seadus DH1“), § 3 lõigete 1 ja 2 põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis on ette nähtud:

„1. Tarbijalaenulepingutes on tühised sellised tingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille kohaselt finantseerimisasutus kasutab laenu või liisingu eseme finantseerimiseks mõeldud summa andmisel ostukurssi ning tagasimaksmise jaoks müügikurssi või laenu väljamaksmise ajal kindlaksmääratud vahetuskursist erinevat vahetuskurssi.

2. Lõikes 1 osutatud tühise lepingutingimuse asemel kohaldatakse [...] laenu [...] tagasimaksmisele (sh välisvääringus määratud laenumaksetele ja kõikidele kuludele, tasudele ja komisjonitasudele) Ungari keskpanga [(Magyar Nemzeti Bank)] ametlikku vastava vääringu vahetuskurssi.“

Seadus DH2

- 13 2014. aasta XL seaduse, mis käsitleb teatavaid küsimusi, mida reguleerib 2014. aasta XXXVIII seadus, milles on sätestatud ümberarvestuse eeskirjad ja teavad muud sätted seoses Kúria (kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediitiasutuste tarbijalaenulepingutega seotud ühtse kohtupraktika kohta (a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény) (edaspidi „seadus DH2“), § 3 lõike 1 põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis on sätestatud:

„[Seaduse DH1] § 3 lõikes 1 sätestatud tühise lepingutingimuse täitmise korral tuleb kursivahest tingitud enamaksena ümber arvestada tarbija kasuks selle tingimuse alusel antud krediidisumma ja lõike 2 kohasest ümberarvestamisest tuleneva krediidisumma vahe ning selle tingimuse alusel makstud tagasimakstavate summade ja lõike 2 kohasest konverteerimisest tulenevate summade vahe.“

- 14 Seaduse DH2 § 37 lõikes 1 on ette nähtud:

„Pool võib nõuda käesoleva seaduse reguleerimisalasse kuuluvate lepingutega seoses kohtus lepingu või selle sätte tühisuse tuvastamist – olenemata tühisuse põhjusest – ainult siis, kui ta nõuab kehtetuse õiguslike tagajärgede (lepingu kehtivaks tunnistamise või kuni [tühisuse tuvastamise] otsuse tegemiseni jõusolevaks tunnistamise) kindlaksmääramist. [...]“.

Seadus DH7

- 15 2015. aasta CXLV seaduse tarbijatega sõlmitud laenulepingutest tulenevate teatavate nõuete forintitesse konverteerimist käsitlevate teatavate küsimuste kohta (az egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintra átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2015. évi CXLV. törvény) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „seadus DH7“) on §-s 3 ette nähtud:

„Krediitiasutus on kohustatud:

- a) konverteerima käesoleva seaduse kohaldamisalasse kuuluvatest välisvaluutas nomineeritud laenulepingutest tulenevad nõuded 4. peatüki alusel forintites nomineeritud nõueteks (edaspidi „forintitesse konverteerimine“);
- b) konverteerima käesoleva seaduse kohaldamisalasse kuuluvatest tarbijatega sõlmitud välisvaluutas nomineeritud ning 5. peatüki alusel juba lõpetatud laenulepingutest tulenevad nõuded forintites nomineeritud nõueteks.“

- 16 Seaduse DH7 § 9 lõikes 1 on sätestatud:

„Välisvaluutas nomineeritud laenulepingut ei või käesoleva peatüki kohaselt muuta seoses tehinguga seotud intresside, tasude ja kulude suurusega asjaomase tarbija kahjuks.“

17 Seaduse § 12 lõike 1 kohaselt:

„Forintitesse konverteerimisel kasutatakse vahetuskurssi, mille Ungari keskpank on ametlikult kindlaks määranud 19. augustil 2015.“

18 Seaduse § 15 lõikes 1 on sätestatud:

„Krediidiasutus konverteerib välisvaluutas nomineeritud ja juba lõpetatud laenulepingutest tulenevad nõuded forintites nomineeritud nõueteks vastavalt käesolevas peatükis sätestatud tingimustele ja § 12 lõikes 1 sätestatud vahetuskursile.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 19 ZH sõlmis 21. juunil 2007 AxFinaga mootorsõiduki ostmiseks liisingulepingu, mis oli nomineeritud välisvaluutas, st Šveitsi frankides (CHF), kusjuures KN omakorda oli solidaarselt vastutav ZH lepinguliste kohustuste täitmise eest. Pooled leppisid kokku, et põhikohtuasjas kõne all olev laen tuleb tagasi maksta 120 fikseeritud kuumaksena Ungari forintites (HUF). Leping sisaldas ka valuutariski tingimust, mille kohaselt selle välisvaluuta vahetuskursi muutumised arvestatakse selle lepingu lõppedes ümber ja mille tagajärjel kannavad kaks tarbijat täielikult riski, mis kaasneb selle välisvaluuta kursiga Ungari forintiga suhtes.
- 20 AxFina ütles 7. mail 2013 põhikohtuasjas kõne all oleva liisingulepingu viivitamatult üles kahe tarbija maksete hilinemise tõttu, kuna Ungari forintites arvutatud ja sellest lepingust tulenev kogu võlg muutus korraga sissenõutavaks. Sellest võlast arvas AxFina muu hulgas maha seaduse DH2 § 3 lõikes 1 ette nähtud ümberarvestusest tuleneva summa, mis oli tingitud seaduse DH1 § 3 lõikes 1 nimetatud kursivahest, ning asjaomase sõiduki müügist saadud summa.
- 21 AxFina esitas hagi, milles palus juhul, kui tuvastatakse, et valuutariski tingimus on ebaõiglane ja sellest tulenevalt on nimetatud leping tühine, tunnistada see leping kehtivaks tagasiulatuvalt lepingu sõlmimise kuupäevast ning mõista mõlemalt tarbijalt solidaarselt välja põhisumma ja viivis summas 1 637 682 Ungari forintit (ligikaudu 4000 eurot). Sellest summast moodustab valuutarisk 972 960 forintit (ligikaudu 2250 eurot).
- 22 Esimese astme kohus leidis oma otsuses, et põhikohtuasjas kõne all olev liisinguleping on tühine, kuna valuutariski tingimus on ebaõiglane, kuid leidis siiski, et mõlemad tarbijad on siiski kohustatud seda riski piiratud ulatuses kandma. Sel alusel vähendas ta AxFina nõuet, mis põhines sellel lepingul, mille ta tunnistas kehtivaks, summa võrra, mille ZH oli kaotanud võrreldes olukorraga, kui see leping oleks olnud nomineeritud Ungari forintites.
- 23 Kohus, kes lahendas kahe tarbija poolt selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebust, kinnitas esimese astme kohtu otsust. Tema hinnangul võimaldas selles kohtuotsuses valitud lahendus kõrvaldada tarbijate huvide kahjustamine, mis tuleneb valuutariski tingimusest. Lisaks välistas nimetatud lepingus ette nähtud soorituste pöördumatus selle olukorra taastamise, milles nimetatud tarbijad oleksid olnud, kui valuutariski tingimust ei oleks olnud.
- 24 Samad tarbijad esitasid apellatsiooniasjastmes tehtud otsuse peale kassatsioonkaebuse Kúriale (Ungari kõrgeim kohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Sellega seoses paluvad nad eelkõige, et tehtaks otsus, millega jäetakse rahuldamata AxFina esialgne hagi, väites, et selle

lahenduse välistamine, mis seisneb sellise olukorra taastamises, milles nad oleksid olnud, kui valuutariski tingimust ei oleks olnud, on vastuolus liidu õigusega ning et kohtul ei ole õigust muuta selle ebaõiglase tingimuse sisu.

- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et ta peab seega võtma seisukoha küsimuses, mis tuleb teha välisvaluutas nomineeritud liisingulepingu suhtes, kui selles lepingus olev tingimus, mille kohaselt valuutariski kannab täielikult asjaomane tarbija, tunnistatakse ebaõiglaseks, kuna tarbijat ei ole piisavalt teavitatud selle riski olemusest, ning kui selle lepingu põhiobjekti määratleva tingimuse väljajätmine toob kaasa lepingu kui terviku kehtetuse.
- 26 Sellega seoses selgitab eelotsusetaotluse esitanud kohus esimesena, et Ungari õiguses on lepingu kui terviku kehtetuse õiguslikud tagajärjed reguleeritud endise tsiviilseadustiku § 237 lõigetega 1 ja 2. Selle sätte kohaselt on kehtetuse peamised, „samal tasemel“ õiguslikud tagajärjed algse olukorra taastamine, või kui kehtetuse aluse saab kõrvaldada, siis kinnitus, et asjaomane leping on kehtiv *ex tunc*, kusjuures seda kehtivust võib tunnustada eelkõige juhul, kui selle lepingu sõlmimisele eelnenud olukorda ei ole võimalik taastada. Kui ka selline kehtivuse tunnustamine ei ole võimalik, tunnistab asja menetlev kohus nimetatud lepingu kehtivaks kuni tema otsuse tegemiseni ja kohustab tagasi maksma vastutasuta jäänud soorituse eest saadud tasu.
- 27 Mis puudutab konkreetset seaduste DH1 ja DH2 kohaldamisalasse kuuluvaid lepinguid, nagu põhikohtuasjas kõne all olev liisinguleping, siis seaduse DH2 § 37 lõige 1 kohustab asuma seisukohale, et sellise lepingu kehtetuse tagajärjed seisnevad lepingu kehtivaks tunnistamises või selle tuvastamises, et leping kehtib kuni kehtetuks tunnistamise otsuse tegemiseni, ja välistab seega algse olukorra taastamise. Ungari õigusteoorias ja kohtupraktikas on samuti leitud, et arvestades krediidlepingute ja liisingulepingute laadi, ei ole selliste lepingute kehtetuse korral võimalik ette kujutada algse olukorra taastamist.
- 28 Sellega seoses leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi Euroopa Kohus on võtnud korduvalt ja eelkõige 27. aprilli 2023. aasta kohtuotsuses AxFin Hungary (C-705/21, EU:C:2023:352) ja 15. juuni 2023. aasta kohtuotsuses Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed) (C-520/21, EU:C:2023:478) seisukoha õiguslike tagajärgede kohta direktiivi 93/13 seisukohast, kui lepingutingimus, mille tühistamine toob kaasa asjaomase lepingu kehtetuse, on ebaõiglane, ei puuduta nendest kohtuotsustest tulenev kohtupraktika kõiki asjakohaseid tõlgendusküsimusi, mis käsitlevad Ungari õigusnorme ja praktikat, ning seda ei saa igal juhul nendega ühitada.
- 29 Käesoleval juhul toob seaduste DH1 ja DH2 kohaldamine kaasa selle, et põhikohtuasjas kõne all oleva liisingulepingu alusel osutatava teenuse väärtuse võib alati arvutada kas Šveitsi frankides või Ungari forintites, isegi kui valuutariski tingimus on „tühine“, mis võimaldab sellel lepingul jätkuvalt tagajärgi tekitada. Üldisemalt ei too Ungari õiguses lepingu kehtetus tingimata kaasa selle tühisust, mistõttu oleks käsitlemine *restitutio in integrum* sellise tühisuse ainsa võimaliku õigusliku tagajärjena loogiliselt vale järeldus.
- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab sellega seoses, et direktiiv 93/13, millega on selles valdkonnas läbi viidud üksnes minimaalne ühtlustamine, ei tundu reguleerivat küsimust, millised õiguslikud tagajärjed on lepingu kehtetuse korral kohaldatavad. Seega kuulub nende tagajärgede kindlaksmääramine liikmesriikide menetlusautonoomia valdkonda, tingimusel et liikmesriigi kohtul on kohustus tagada, et asjaomane tarbija oleks lõpuks olukorras, milles ta oleks olnud, kui ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimust ei oleks kunagi olemas olnud.

- 31 Seega on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas ei tuleks asuda seisukohale, et leping „võib jätkuvalt kehtida“ ilma ebaõiglaste tingimusteta direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 tähenduses, kuivõrd juhul, kui leping on tervikuna kehtetu pärast mõne ebaõiglaseks tunnistatud tingimuse tühistamist, võib liikmesriigi kohus oma riigisisese õiguse alusel tunnistada selle lepingu kehtivaks tagasiulatuvalt lepingu sõlmimise kuupäevast, nii et selles olev ebaõiglane tingimus ei too asjaomasele tarbijale kaasa mingeid kohustusi, samas kui teised sama lepingu tingimused, mis ei ole ebaõiglased, on pooltele jätkuvalt sama moodi siduvad.
- 32 Selline lahendus ei tähenda lepingu muutmist, mis on kohtupraktika kohaselt keelatud, kuivõrd valuutariski tingimus kõrvaldatakse ja põhikohtuasjas kõne all olev liisinguleping võiks ilma selle tingimusega kehtida. Samuti ei muutu selle lepingu laad, kuna ümberarvestus, mis on koostatud selle välisvaluuta põhjal, milles laen on nomineeritud, jääb kehtima seetõttu, et valuutariski kannab nüüd krediidasutus.
- 33 Lisaks on karistuste proportsionaalsuse põhimõtet järgides tagatud hoiatav mõju, mis kaasneb lihtsalt ebaõiglase tingimuse väljajätmisega, s.o asjaomane laen säilitatakse välisvaluutale kohandatud intressimääraga, mis on asjaomasele tarbijale soodne, kuid ilma et seda kompenseeriks selle tarbija kantud valuutariskiga seotud „hüvitis“, mistõttu krediidasutus on kohustatud maksma tarbijale tagasi summad, mis on saadud valuutariski tingimuse alusel.
- 34 Juhul kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutud tõlgendus ei ole liidu õigusega kooskõlas, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul anda juhiseid selle kohta, millised on õiguslikud tagajärjed, mida ta võib sellest õigusest vahetult tuletada juhul, kui leping on kehtetu, kuna ta leiab, et sellisel juhul võib liikmesriigi õigust tõlgendada *contra legem*.
- 35 Teisena märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et põhikohtuasjas kõne all olev liisinguleping kuulub ka seaduse DH7 kohaldamisalasse. Selle seaduse kohaselt tuleb sellest lepingust tulenevad nõuded tulevikus konverteerida Ungari forintites nomineeritud nõueteks Ungari keskpanga poolt 19. augustil 2015 kindlaks määratud välisvaluuta vahetuskursi alusel. Selles osas ei nähtu seaduse DH7 normidest ja seletuskirjast, et selle seaduse eesmärk on kõrvaldada igasugune kehtetus, vaid seadusandja tahtis vastupidi vabastada asjaomased tarbijad üldiselt kohustusest kanda tulevikus suure hulga kehtivate lepingute puhul valuutariski.
- 36 Samas kaldub eelotsusetaotluse esitanud kohus arvama, et kuigi lepingutingimused, mis põhinevad sellistel kohustuslikel õigusnormidel, nagu on ette nähtud seaduses DH7, ei kuulu direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, on see seadus siiski selle direktiiviga vastuolus, kuna selle tagajärjel kohustatakse asjaomast tarbijat kandma teataval tasemel valuutariski, samas kui tarbija peaks olema sellest täielikult vabastatud – seetõttu tuleb see seadus jätta kohaldamata.
- 37 Neil asjaoludel otsustas Kúria (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas on õige tõlgendada direktiivi [93/13] artikli 6 lõikes 1 sisalduvat väljendit „leping [võib] edasi kehtida ilma ebaõiglaste tingimusteta“ nii, et tarbijaga sõlmitud välisvaluutas sõlmitud leping võib edasi kehtida, kui sellest on välja jäetud lepingu põhiobjekti alla kuuluv lepingutingimus, millega jäetakse piiramatu valuutarisk tarbija kanda, võttes arvesse asjaolu, et kõnealuse liikmesriigi õiguses on kohustuslikes [õigusnormides] ette nähtud valuuta konverteerimise mehhanism?

Kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõikega 2, artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 on kooskõlas liikmesriigi kohtupraktika (mis põhineb liikmesriigi õiguse tõlgendamisel direktiivi arvestades, järgides Euroopa Liidu Kohtu kujundatud tõlgendamis põhimõtteid), mille kohaselt, võttes arvesse alusetu rikastumise põhimõtet,

- a) kohustatakse võlausaldajat maksma tarbijale tagasi summad, mille ta tasus tingimuse alusel, mille ebaõiglus tuvastati (või teha tasaarvestus tarbija kasuks), aga nimetatud otsust ei tehta *restitutio in integrum*, sest riigisisese õiguse erisäte välistab kehtetuse sellise võimaliku õigusliku tagajärje; samuti ei kohaldata iseseisvalt alusetu rikastumise eeskirju, sest riigisisese õiguses ei ole seda lepingu kehtetuse õiguslikku tagajärge ette nähtud, vaid selle asemel vabastatakse tarbija talle eriti kahjulikest tagajärgedest ning taastatakse samal ajal lepingupoolte vaheline tasakaal, rakendades liikmesriigi õiguses kehtetuse korral ette nähtud peamist õiguslikku tagajärge, nimelt lepingu kehtivaks tunnistamist nii, et ebaõiglaste tingimustega ei kehtestata tarbijale ühtegi kohustust, aga ülejäänud lepingu osad (mis ei ole ebaõiglased, sealhulgas lepingujärgsed intressid ja muud tasud) jäävad pooltele jätkuvalt samadel tingimustel kohustuslikuks[;]
- b) juhul, kui lepingut ei ole võimalik kehtivaks tunnistada, määratakse kindlaks kehtetuse õiguslikud tagajärjed, tunnistades lepingu tasaarvestuse tegemiseks siduvaks kuni kohtuotsuse tegemiseni ja tehes poolte vahelise tasaarvestuse, rakendades alusetu rikastumise põhimõtet?

2. Kas eespool märgitud põhjusel kehtetu lepingu õiguslike tagajärgede kindlaksmääramisel võib jätta kohaldamata liikmesriigi õigusnormi, mis jõustus hiljem ja mille kohaselt oli ette nähtud edaspidi forintitesse konverteerimine [...], sest vahetuskursi fikseerimise tulemusena jätab nimetatud sätte osa valuutariski tarbija kanda, kes tuleks – ebaõiglase lepingutingimuse tõttu – sellest valuutariskist täielikult vabastada?
3. Kui kooskõlas liidu õigusega ei ole võimalik määrata kindlaks kehtetuse õiguslikke tagajärgi ei kehtivuse ega siduvuse tunnistamise kaudu, siis millised on õiguslikud tagajärjed koos vastava alusega kohtupraktikas – tagajärjed, mis tuleb seetõttu määrata kindlaks *contra legem*, sõltumatult õiguslike tagajärgi käsitlevatest liikmesriigi õigusnormidest ning tuginedes ainult liidu õigusele, arvestades, et direktiiv 93/13 ei reguleeri kehtetuse õiguslike tagajärgi?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene ja kolmas küsimus

38. Esimene ja kolmas küsimus puudutavad seda, kuidas piiritleda direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2, artikli 6 lõikes 1 ja artikli 7 lõikes 1 tingimusi, mille kohaselt tuleb hinnata võimalust jätta kehtima välisvaluutas nomineeritud liisinguleping, millest on ebaõiglaseks kõrvalde jätud tingimus, millega pannakse asjaomase tarbija kanda täielikult selle valuutaga seotud valuutarisk.
39. Kõigepealt tuleb täpsustada, et kuna need küsimused puudutavad lepingut, mis sisaldab direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 alusel ebaõiglaseks tunnistatud tingimust, siis eeldavad need tingimata, et see tingimus kuulub selle direktiivi kohaldamisalasse ega ole seega sellest välja jätud direktiivi artikli 1 lõike 2 alusel, mis välistab eelkõige lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel õigus- või haldusnormidel.

- 40 Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab oma esimeses küsimuses „valuuta konverteerimise mehhanismile, mis on ette nähtud kohustuslikes [õigus]sätetes“, ei viita miski Euroopa Kohtu käsutuses olevas toimikus sellele, et nimetatud tingimus, mis puudutab valuutariski kui sellist, mitte valuuta konverteerimise korda, kajastaks selliste sätete sisu, kusjuures see kohus ei esita ka põhjuseid, miks on siiski vaja, et Euroopa Kohus tõlgendaks direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2.
- 41 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et esimese ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 koostoimes selle artikli 7 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab asuda seisukohale, et välisvaluutas nomineeritud liisingulepingut, mis on muutunud kehtetuks pärast seda, kui sellest on välja jäetud ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimus, mis paneb asjaomase tarbija kanda selle välisvaluutaga seotud valuutariski, „on võimalik jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta“ esimesena nimetatud sätte tähenduses, kui see leping kuulub riigisiseste õigusnormide kohaldamisalasse, mille kohaselt on selliste lepingute kehtetuse õigusliku tagajärjena ette nähtud, et tarbija vabastatakse täielikult üksnes ebaõiglase tingimuse kahjulikest tagajärgedest, säilitades samas asjaomase lepingu muude osade kehtivuse ja siduvuse. Eitava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus lisaks saada selgust tagajärgede kohta, mida ta peab lepingu kehtetusest tuletama, kusjuures tuleb täpsustada, et ta leiab, et sellisel juhul võib ta olla sunnitud oma riigisisest õigust tõlgendama *contra legem*.

Võimalus, et lepingut on võimalik jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta

- 42 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et võttes arvesse, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal positsioonil, näeb direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 ette, et ebaõiglased lepingutingimused ei ole tarbijale siduvad. Tegemist on imperatiivse sättega, mille eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupoolte õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nende vahelise võrdsuse (9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Kõigepealt tuleb märkida, et arvestades tarbijate kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust, kohustab direktiiv 93/13 nähtuvalt selle artikli 7 lõikest 1 koostoimes kahekümne neljanda põhjendusega liikmesriike sätestama piisavad ja tõhusad vahendid, „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad“ (9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 73 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Selleks peavad liikmesriigi kohtud jätma ebaõiglased tingimused kohaldamata, et neil ei oleks tarbijale siduvat mõju, välja arvatud juhul, kui viimane on sellele vastu (9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Eelnevatest kaalutlustest tuleneb, et ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimust tuleb põhimõtteliselt käsitada nii, et seda ei ole kunagi olemas olnud, mistõttu ei saa sellel olla tagajärgi tarbijale. Seetõttu peab niisuguse lepingutingimuse ebaõiglase laadi kohtulik tuvastamine tarbija jaoks põhimõtteliselt tagajärjena kaasa tooma selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamise, milles ta oleks olnud selle lepingutingimuse puudumisel (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 46 Selles kontekstis on Euroopa Kohus täpsustanud, et liikmesriigi kohtu kohustusega jätta kohaldamata ebaõiglane lepingutingimus, mis näeb ette teatavate summade alusetu maksmise, kaasneb tagajärjena põhimõtteliselt kohustamine samade summade tagasimaksmisele, sest kui tagasimaksmisele kohustavat tagajärge ei oleks, võiks see seada kahtluse alla heidutava mõju, mille direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 koostoimes selle direktiivi artikli 7 lõikega 1 soovib siduda majandus- või kutsetegevuse raames tegutseva isiku poolt tarbijaga sõlmitud lepingus sisalduvate tingimuste ebaõiglase laadi tuvastamisega (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 58 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Lisaks, kuigi nimetatud direktiivi artikli 6 lõike 1 esimeses lauseosas on täpsustatud, et liikmesriigid näevad ette, et ebaõiglased lepingutingimused ei ole „[riigisisestes] õigusaktides sätestatud tingimustel“ tarbijale siduvad, ei saa selle direktiiviga tarbijatele tagatud kaitse riigisisese õigusega reguleerimine siiski muuta selle kaitse ulatust ega seega ka sisu (12. detsembri 2024. aasta kohtuotsus Kutxabank, C-300/23, EU:C:2024:1026, punkt 160 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 48 Euroopa Kohus on korduvalt otsustanud, et kuigi liikmesriikide ülesanne on oma riigisiseses õiguses kindlaks määrata kord, kuidas lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglus tuvastatakse ja milles selle tuvastamise konkreetset õiguslikud tagajärjed väljenduvad, ei mõjuta see seda, et niisugune tuvastamine peab võimaldama tarbija jaoks tagajärjena kaasa tuua selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamise, milles ta oleks olnud ilma ebaõiglase tingimusega, eelkõige nähes ette õiguse saada tagasi kasu, mille müüja või teenuste osutaja ebaõiglase tingimuse põhjal tarbija arvelt alusetult sai (25. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Caixabank (aegumistähtaeg), C-484/21, EU:C:2024:360, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 49 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest, et selliste välisvaluutas nomineeritud liisingulepingute puhul, mis sisaldavad valuutariskiga seotud ebaõiglast tingimust ja mis on pärast selle tingimuse väljajätmist kehtetuks muutunud, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on Ungari õiguses ette nähtud lahendus, mis seisneb „kehtivuse kinnitamises“ või „tunnistamises, et leping kehtib kuni [kehtetuks tunnistamise] otsuse tegemiseni“, nagu on ette nähtud seaduse DH2 § 37 lõikes 1. Sellega seoses on seaduse DH1 §-s 3 ette nähtud valuuta konverteerimise mehhanism, mis tagab, et pärast valuutariski käsitleva ebaõiglase tingimuse väljajätmist saab alati arvutada asjaomase lepingu alusel osutatavate teenuste väärtuse.
- 50 Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, lähtub ta eeldusest, et selline lahendus vastab direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 esimesest lauseosast tulenevatele nõuetele, nagu neid on tõlgendatud käesoleva kohtuotsuse punktides 42–48 meenutatud kohtupraktikas, kuna see lahendus võimaldaks samal ajal vabastada asjaomased tarbijad täielikult nende sõlmitud lepingus sisalduvast ebaõiglasest tingimusest, mis käsitleb valuutariski, jättes samas jõusse kõik selle lepingu tingimused, ning samal ajal tagada selle ebaõiglase tingimuse väljajätmisega kaasnev hoiatav mõju. Pärast selle lahenduse rakendamist ei vastuta nimetatud ebaõiglasest lepingutingimusest tulenevate finantstagajärgede eest nimelt enam mitte need tarbijad, vaid asjaomane krediitiasutus, samas kui need tarbijad saavad jätkuvalt kasu nimetatud lepingus sätestatud välisvaluutaga seotud soodsast intressimäärast, ilma et oleks vaja seda tingimust muuta.
- 51 Euroopa Kohtu käsutuses olev toimik ei sisalda aga asjaolusid, mis annaksid alust kahelda, kas selline tulemus on põhimõtteliselt piisav selleks, et tagada, et summad, mille see krediitiasutus on sama ebaõiglase tingimuse alusel selle sätte kohaselt alusetult omandanud, tagastatakse neile tarbijatele.

- 52 Samas on direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teises lauseosas sätestatud, et kui ebaõiglased tingimused on välja jäetud, on „leping [...] kõnealustel tingimustel lepinguosalistele siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata, ilma et see sisaldaks ebaõiglasi tingimusi“.
- 53 Sellest tuleneb, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teine lauseosa ei sätesta ise kriteeriume, mis reguleerivad võimalust, et leping jääb kehtima ilma ebaõiglaste tingimusteta, vaid jätab liikmesriigi õiguskorrale ülesande kehtestada need kriteeriumid liidu õigust järgides. Niisiis tuleb põhimõtteliselt liikmesriigi õiguses sätestatud kriteeriumide alusel analüüsida konkreetses olukorras võimalust jätta kehtima leping, mille teatud tingimused tunnistati tühiseks (3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 40).
- 54 Lisaks on direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 eesmärk taastada tasakaal lepinguosaliste vahel nii, et samal ajal säilitatakse põhimõtteliselt terve lepingu kehtivus, ja mitte tühistada kõik lepingud, mis sisaldavad ebaõiglasi lepingutingimusi (14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 55 Sellegipoolest on liikmesriikidel nende kriteeriumide kehtestamisel, mis reguleerivad võimalust, et leping saab kehtida ilma ebaõiglaste tingimusteta, piiratud kaalutlusruum.
- 56 Esiteks tuleneb direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teise lauseosa sõnastusest, et asjaomane leping peab põhimõtteliselt kehtima jääma ilma ühegi muu muudatuseta peale selle, mis tuleneb ebaõiglaste tingimuste väljajätmisest, kuna riigisiseste õigusnormide kohaselt on lepingu selline jätkamine õiguslikult võimalik, mistõttu on liikmesriigi kohtud kohustatud jätma ebaõiglase lepingutingimuse kohaldamata üksnes selleks, et see ei tekitaks asjaomasele tarbijale siduvaid tagajärgi, ilma et neil oleks õigust muuta selle tingimuse sisu (vt selle kohta 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 65).
- 57 Euroopa Kohus on selles kontekstis nimelt leidnud, et kui liikmesriigi kohus võiks muuta sellises lepingus sisalduvate ebaõiglaste tingimuste sisu, võiks selline õigus kahjustada direktiivi 93/13 artikli 7 pikaajalist eesmärki. Nimelt aitaks niisugune õigus kaasa hoiatava mõju kõrvaldamisele, mida avaldatakse ettevõtjatele pelgalt sellega, et tarbija suhtes selliseid ebaõiglaseid tingimusi ei kohaldata, kuna ettevõtjad üritavad endiselt kasutada viidatud tingimusi, teades, et isegi kui need tunnistatakse kehtetuks, võib liikmesriigi kohus lepingut siiski vajaduse piires täiendada, tagades seega nende ettevõtjate huvid (26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 58 Teiseks, kui käesoleva kohtuotsuse punktis 56 nimetatud tingimus on täidetud, tuleb võimalust, et kõnealust lepingut võidakse riigisiseste õigusnormide kohaselt jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta, kontrollida objektiivse lähenemise alusel (23. novembri 2023. aasta kohtuotsus Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, punkt 81 ja seal viidatud kohtupraktika). Seega ei saa ühe lepingupoole olukorda käsitada määrava kriteeriumina, mis otsustab lepingu edasise saatuse (15. märtsi 2012. aasta kohtuotsus Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 32).
- 59 Seega tekib küsimus, kas käesoleva kohtuotsuse punktides 49 ja 50 osutatud lahendus on kooskõlas selle direktiivi artikli 6 lõike 1 teise lauseosaga, nagu seda on tõlgendatud selle kohtuotsuse punktides 53–58 meenutatud kohtupraktikas.
- 60 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub arvama, et see on nii, kuna käesoleval juhul on valuutariski käsitlev ebaõiglane tingimus põhikohtuasjas kõne all olevast liisingulepingust lihtsalt välja jäetud, mistõttu ei pane see tingimus enam kõnealusele kahele tarbijale mingit kohustust.

Seda lepingut võib seega „jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta“ direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teise lauseosa tähenduses seadustes DH1 ja DH2 ette nähtud konverteerimismehhanismi abil ning see saab seega olla „pooltele samadel tingimustel siduv“ selle sätte tähenduses.

- 61 Selline riigisisese õiguse regulatsioon ei saa siiski iseenesest olla piisav, et asuda seisukohale, et lepingut võib „jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta“ direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teise lauseosa tähenduses.
- 62 Selleks tuleb nimelt tõendada, et asjaomase lepingu selline jätkamine on õiguslikult võimalik ja et see ei too kaasa muud muudatust kui see, mis tuleneb nende tingimuste väljajätmisest, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 56 ja 58 viidatud kohtupraktikast, sest vastasel juhul oleks lepingu jätkamine selle sättega vastuolus.
- 63 Kui aga eelotsusetaotluse esitanud kohus on – nagu käesoleval juhul – juba tuvastanud, et põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu põhiobjekt on määratletud valuutariski tingimuses, ja kui selle tühistamine toob kaasa selle lepingu kehtetuse, ei näi lepingu jätkamine olevat õiguslikult võimalik, mida peab aga hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus (vt selle kohta 5. juuni 2019. aasta kohtuotsus GT, C-38/17, EU:C:2019:461, punkt 43, ja 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 52).
- 64 Lisaks on Euroopa Kohus otsustanud, et liikmesriigi kohus ei saa heastada lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglusest tulenevat lepingu tühisust seeläbi, et tunnistab lepingu kehtivaks ning muudab samal ajal lepingu valuutat. Kohtu niisugune sekkumine tähendaks lõppkokkuvõttes selle tingimuse sisu muutmist (27. aprilli 2023. aasta kohtuotsus AxFin Hungary, C-705/21, EU:C:2023:352, punkt 41).
- 65 Vastupidi sellele, mida väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus, ei sea seda hinnangut kahtluse alla täiendavad täpsustused, mis on kokku võetud käesoleva kohtuotsuse punktides 49 ja 50 ning mille ta esitas „kehtivuse kinnitamise“ kohta, mida ta kavatseb teha ja mille ta võib vajaduse korral asendada „selle tunnistamisega, et leping kehtib kuni [kehtetuks tunnistamise] otsuse tegemiseni“.
- 66 Arvestades, et sellise lahenduse tagajärg on lõpuks nende täiendavate täpsustuste kohaselt see, et valuutariski ja selle finantstagajärgi, mis tekkisid asjaomastele tarbijatele valuutariski tingimuse alusel, kannab nüüd krediidiastutus, tuleb tõdeda, et need eeldavad tingimata selle tingimuse muutmist.
- 67 Sellest järeldub, et ei saa asuda seisukohale, et kõnealust lepingut võiks „jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta“ direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teise lauseosa tähenduses.
- 68 On tõsi, et Euroopa Kohus on otsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ei ole sellises olukorras vastuolus see, kui liikmesriigi kohus jätab lepinguõiguse põhimõtteid kohaldades välja lepingus sisalduva ebaõiglase tingimuse, asendades selle riigisisese õiguse dispositiivse normiga või normiga, mis on kohaldatav lepingupoolte kokkuleppe korral, olukordades, kus ebaõiglase tingimuse kehtetuks tunnistamine kohustaks kohut lepingut tervikuna tühistama, tuues tarbija jaoks kaasa eriti kahjulikke tagajärgi, millega teda karistataks (vt selle kohta 26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, punktid 56, 59 ja 64 ning seal viidatud kohtupraktika).

- 69 Seoses sellega tuleb rõhutada, et selle hindamisel, milliseid tagajärgi toob kaasa lepingu kui terviku tühisuse tuvastamine tarbija olukorrale, on määrav tahe, mida tarbija on selle kohta väljendanud (8. septembri 2022. aasta kohtuotsus D. B. P. jt (välisvaluutas nomineeritud hüpoteeklaen), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, punkt 74 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 70 Käesoleval juhul ja sõltumata sellest, kas on olemas Ungari õiguse dispositiivne säte või mitte, mis on kohaldatav asjaomase lepingu poolte kokkuleppel selle kohtupraktika tähenduses, on mõlemad tarbijad nii eelotsusetaotluse esitanud kohtus kui ka Euroopa Kohtule esitatud kirjalikes seisukohtades selgelt väljendanud oma soovi, et põhikohtuasjas kõne all olev liisinguleping tunnistataks tervikuna tühiseks. Neil asjaoludel ei tundu olevat täidetud tingimus, mille kohaselt tooks kogu lepingu tühisuse tuvastamine asjaomastele tarbijatele kaasa eriti kahjulikke tagajärgi, mida on eeldusena nõutud selleks, et liikmesriigi kohtul oleks lubatud asendada tühiseks tunnistatud ebaõiglane tingimus riigisisese õiguse dispositiivse sättega või sättega, mis on kohaldatav selle lepingu poolte kokkuleppe korral (vt selle kohta 8. septembri 2022. aasta kohtuotsus D. B. P. jt (välisvaluutas nomineeritud hüpoteeklaen), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, punkt 78).
- 71 Teiseks otsustas Euroopa Kohus, et kuigi direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 ei ole vastuolus see, kui liikmesriikide õigusaktidega lõpetatakse ebaõiglaste tingimuste kasutamine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad, säilitades seeläbi nende lepingute kehtivuse, tingimusel et liikmesriigi seadusandjal tuleb selles kontekstis täita nõudeid, mis tulenevad kõnealuse direktiivi artikli 6 lõikest 1 (vt selle kohta 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punktid 40 ja 42, ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punkt 77 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 72 Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust ei nähtu siiski, et käesoleval juhul oleksid valuutariski tingimuse osas sellised õigusnormid olemas, kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab sellega seoses üksnes riigisisestele õigusnormidele, mis käsitlevad kursivahet ja mille eesmärk on „mitte vabastada tarbijad kohustusest kanda suure hulga kehtivate lepingute puhul valuutariski tulevikus“.
- 73 Sellega seoses on Euroopa Kohus otsustanud, et selliste õigusnormide olemasolu, mille eesmärk on lahendada kursivahet käsitlevate tingimustega seotud probleeme, ei mõjuta seda kontrolli, mida võib direktiivi 93/13 alusel teha teiste kõnealuste lepingute muude tingimuste suhtes, nagu valuutariski käsitlevad tingimused (vt selle kohta 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 46, ning 2. septembri 2021. aasta kohtuotsus OTP Jelzálogbank jt, C-932/19, EU:C:2021:673, punkt 45).

Tagajärjed, mis tulenevad sellest, et leping ei saa kehtida ilma ebaõiglaste tingimusteta

- 74 Mis puudutab järeldusi, mis tuleb teha tõdemusest, et ebaõiglast tingimust sisaldav leping ei saa ilma selle tingimusega direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 teise lauseosa tähenduses kehtida, siis tuleb meenutada, et direktiiv 93/13 ei reguleeri kahtlemata sõnaselgelt tagajärgi, mille toob kaasa müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingu tühisus pärast selles sisalduvate ebaõiglaste tingimuste väljajätmist. Järelikult on liikmesriikide ülesanne määrata kindlaks tagajärjed, mille toob endaga selline tuvastus, kusjuures normid, mille nad selle kohta kehtestavad, peavad olema kooskõlas liidu õigusega ja eelkõige selle direktiiviga taotletavate eesmärkidega (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 64).

- 75 Selles kontekstis tuletas Euroopa Kohus siiski meelde ka hoiatavat mõju, mida tuleb saavutada pelgalt sellega, et tarbija suhtes ei kohaldata ebaõiglasi tingimusi, kusjuures selle kohaldamata jätmisega peab kaasnema tarbija õigus saada tagasi kasu, mille asjaomane müüja või teenuste osutaja selliste tingimuste alusel alusetult sai. Euroopa Kohus on otsustanud, et kuna sellise tagasitäitmiskohustuse puudumine võib seda hoiatavat mõju eirata, tuleb tunnustada sarnast tagasitäitmiskohustust, kui tarbija ja müüja või teenuste osutaja vahel sõlmitud lepingu tingimuste ebaõiglane laad ei too kaasa mitte ainult nende tingimuste tühisust, vaid ka lepingu kui terviku kehtetuse (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punktid 65 ja 66).
- 76 Järelikult sõltub see, kas riigisisised õigusnormid, mis reguleerivad ebaõiglaste tingimuste esinemise tõttu hüpoteeklaenulepingu tühisuse praktilisi tagajärgi, on kooskõlas liidu õigusega, asjaolust, kas esiteks võimaldavad need õigusnormid taastada tarbija õigusliku ja faktilise olukorra, milles ta oleks olnud ilma selle lepinguta, ja kas teiseks ei kahjusta need õigusnormid direktiiviga 93/13 taotletavat heidutavat mõju (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 68).
- 77 Selleks et selline ennistamine toimuks õiguslikult ja faktiliselt sellise liisingulepingu puhul, nagu on kõne all põhikohtuasjas, peab tarbijatel esiteks olema õigus vähemalt selle lepingu täitmise eest tasutud kuumaksete ja tasude tagasimaksmisele ning seadusjärgse viivitusintressi maksmisele alates tagastamisnõude saamisest (vt selle kohta seoses hüpoteeklaenulepinguga 15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 74).
- 78 Seega ei piisa käesoleval juhul sellest, kui kahele tarbijale tagastatakse ainult need summad, mille asjaomane krediitiasutus sai valuutariski tingimuse alusel, nagu väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kuna need tarbijad peavad vastupidi saama tagasi kõik põhikohtuasjas kõne all oleva liisingulepingu alusel tasutud kuumaksed ja -tasud.
- 79 Mis puudutab teiseks asjaomast ettevõtjat, st käesoleval juhul krediitiasutust, siis ei saa talle anda õigust nõuda tarbijatelt hüvitist, mis ületab liisingulepingu täitmisel makstud kapitali tagastamist, ja vastavalt olukorrale viivitusintressi maksmist. Nimelt aitab krediitiasutusele sellise õiguse andmine ja seega õigus saada tasu selle kapitali kasutamise eest, kaasa selle heidutava mõju kõrvaldamisele, mida selle lepingu tühistamine ettevõtjate jaoks avaldab (vt selle kohta seoses hüpoteeklaenulepinguga 15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Bank M. (lepingu tühistamise tagajärjed), C-520/21, EU:C:2023:478, punktid 76 ja 78).
- 80 Seda tõlgendust ei sea kahtluse alla eelotsusetaotluse esitanud kohtu mainitud vajadus tagada, et „määratud karistus [oleks] proportsionaalne“. Nimelt on Euroopa Kohus esiteks otsustanud, et sellise lepingu kehtetuks tunnistamine, mille üks lepingutingimustest on ebaõiglane, ei kujuta endast direktiivis 93/13 ette nähtud sanktsiooni (30. mai 2024. aasta kohtumäärus Deutsche Bank Polska, C-325/23, EU:C:2024:453, punkt 74 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 81 Teiseks, kuigi selleks, et saavutada eesmärk taastada õiguslik ja faktiline olukord, milles tarbija oleks olnud ilma ebaõiglase tingimusega, tuleb järgida proportsionaalsuse põhimõtet, võib see, kui leping tervikuna tühistatakse, olla selle põhimõttega vastuolus vaid siis, kui objektiivse lähenemise alusel nende järelduste kindlakstegemine, mis tuleb riigisisese õiguse kohaselt teha lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamisest seoses selle lepingu kehtivuse või kehtetusega, mille

osa see lepingutingimus on, jätab liikmesriigi kohtule teatava kaalutus- või tõlgendamisruumi (vt selle kohta 23. novembri 2023. aasta kohtuotsus Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, punktid 85 ja 86).

- 82 Sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb sellise õiguse olemasolu välistada, nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktist 67.
- 83 Kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et tal on riigisisese õiguse seisukohast võimatu õiguslikult ja faktiliselt taastada olukord, milles asjaomased tarbijad oleksid olnud ilma sõlmitud lepinguta, ilma et ta tõlgendaks seda õigust *contra legem*, tuleb meenutada, et kui Euroopa Kohtu praktika on andnud liidu õiguse tõlgendamist käsitlevale küsimusele selge vastuse, peab liikmesriigi kohus tegema kõik vajaliku, et seda tõlgendust kohaldataks (10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Grossmania, C-177/20, EU:C:2022:175, punkt 42).
- 84 Mis puudutab aga käesoleval juhul direktiivi sätteid, siis olgu öeldud, et need ei tekita iseenesest eraõiguslikule isikule kohustusi ja neile ei saa seega eraõigusliku isiku vastu liikmesriigi kohtus tugineda (18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 85 Olgu märgitud, et riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise põhimõte on aluslepingute süsteemi osa, kuna see võimaldab liikmesriikide kohtutel oma pädevuse piires kohtuvaidluse lahendamisel tagada liidu õiguse tõhusa toime (9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 61).
- 86 Seoses sellega on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et üksnes eraõiguslikke isikuid puudutavat kohtuasja menetlev liikmesriigi kohus peab direktiiviga ette nähtud kohustuste ülevõtmiseks vastu võetud riigisiseste õigusnormide kohaldamisel võtma arvesse riigisiseseid õigusnorme kogumis ning lähtuma nende tõlgendamisel võimalikult suures ulatuses selle direktiivi sõnastusest ja eesmärgist, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus (18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 87 Samas on riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise põhimõttel teatavad piirid. Nii piiravad õiguse üldpõhimõtted liikmesriigi kohtu kohustust viidata asjakohaste riigisiseste õigusnormide tõlgendamisel ja kohaldamisel direktiivile ning selline kohustus ei või olla aluseks riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamisele (30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 65 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 88 Euroopa Kohus on siiski ka otsustanud, et kooskõlalise tõlgendamise kohustus paneb liikmesriikide kohtutele kohustuse vajaduse korral muuta väljakujunenud kohtupraktikat, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas direktiivi eesmärkidega, ja jätta omal algatusel kohaldamata kõrgema kohtu tõlgenduse, mis on neile riigisisese õiguse kohaselt siduv, kui see tõlgendus ei ole selle direktiiviga kooskõlas (vt selle kohta 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 89 Seetõttu ei saa liikmesriigi kohus põhjendatult asuda seisukohale, et tal ei ole võimalik tõlgendada riigisisese õiguse sätet kooskõlas liidu õigusega ainuüksi seetõttu, et seda sätet on järjepidevalt tõlgendatud viisil, mis ei ole selle õigusega kooskõlas (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 90 Juhul, kui selline võimatus on siiski tuvastatud, peavad kaks tarbijat kui isikud, keda riigisisese õiguse vastuolu liidu õigusega kahjustab, siiski saama tugineda kohtupraktikale, mis lähtub 19. novembri 1991. aasta kohtuotsusest Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428), et võimaluse korral saada neile tekitatud kahju eest hüvitist (vt selle kohta 18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 91 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esimesele ja kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 koostoimes selle artikli 7 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et see ei võimalda asuda seisukohale, et välisvaluutas nomineeritud liisingulepingut, mis on muutunud kehtetuks pärast seda, kui sellest on välja jäetud ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimus, mis paneb asjaomase tarbija kanda selle välisvaluutaga seotud valuutariski, „on võimalik jätkata ilma ebaõiglase tingimusteta“ esimesena nimetatud sätte tähenduses, kui see leping kuulub riigisiseste õigusnormide kohaldamisalasse, mille kohaselt on selliste lepingute kehtetuse õigusliku tagajärjena ette nähtud, et tarbija vabastatakse täielikult üksnes ebaõiglase tingimuse kahjulikest tagajärgedest, säilitades samas asjaomase lepingu muude osade kehtivuse ja siduvuse. Kuna sellisel juhul ei saa kõnealune leping kehtida ilma nimetatud tingimusega, kohustavad need sätted taastama õiguslikult ja faktiliselt olukorra, milles tarbija oleks olnud ilma selle lepinguta.

Teine küsimus

- 92 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiiv 93/13 lubab liikmesriigi kohtul jätta kohaldamata riigisiselised õigusnormid, milles on selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate välisvaluutas nomineeritud liisingulepingute puhul ette nähtud, et asjaomane krediidisumma konverteeritakse omavääringusse alates nendes õigusnormides kindlaks määratud kuupäevast eesmärgiga vabastada sellised lepingud sõlminud tarbijad tulevikus finantstagajärgedest, mis on seotud nendes lepingutes sisalduva valuutariski tingimusega, olenemata sellest, kas need lepingud on kehtivad või mitte, kui sellised õigusnormid panevad neile tarbijatele teatud tasemel valuutariski.
- 93 Sellega seoses piisab, kui märkida, et arvestades esimesele ja kolmandale küsimusele antud vastust, ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 94 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kümnes koda) otsustab:

nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglase tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 koostoimes selle artikli 7 lõikega 1

tuleb tõlgendada nii, et

see ei võimalda asuda seisukohale, et välisvaluutas nomineeritud liisingulepingut, mis on muutunud kehtetuks pärast seda, kui sellest on välja jäetud ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimus, mis paneb asjaomase tarbija kanda selle välisvaluutaga seotud

valuutariski, „on võimalik jätkata ilma ebaõiglaste tingimusteta“ esimesena nimetatud sätte tähenduses, kui see leping kuulub riigisiseste õigusnormide kohaldamisalasse, mille kohaselt on selliste lepingute kehtetuse õigusliku tagajärjena ette nähtud, et tarbija vabastatakse täielikult üksnes ebaõiglase tingimuse kahjulikest tagajärgedest, säilitades samas asjaomase lepingu muude osade kehtivuse ja siduvuse. Kuna sellisel juhul ei saa kõnealune leping kehtida ilma nimetatud tingimusest, kohustavad need sätted taastama õiguslikult ja faktiliselt olukorra, milles tarbija oleks olnud ilma selle lepinguta.

Allkirjad